

PROCES PRISTUPA EUROPSKOJ UNIJI PRILAGODITI NACIONALNIM MOGUĆNOSTIMA I TRAJNO OSIGURATI PRAVO DOSTUPNOSTI DO PITKE VODE¹

Viktor SIMONČIĆ

HR – 44 000 Siska, Mihanovićeve obala 31 viktor.simoncic@gmail.com

Sažetak:

Pristup Europskoj Uniji ne smije se svesti na puko ispunjavanje (visokih) standarda na području (okoliša i) pročišćavanja otpadnih voda do kojih su razvijeni trebali mnoga desetljeća. Nekritično preuzimanje obaveza može postati nepremostiva i nemoguća prepreka, s izravnim štetama na privredu i standard stanovništva. Prilagođavanjem ispunjavanja lokalnim mogućnostima, u sklopu cjelovitog razvoja, može postati značajan razvojni faktor. Mudrost leži u odabiru puta i dobre pripremljenosti na pregovore.

Gotovo neprimjetno se provodi proces privatizacije vodnih izvora. Iako u zakonskim odredbama postoje odredbe vezane za dostupnost pitke vode. Čini se da takve zaštite nisu dovoljne i da bi radi predostrožnosti pravo do pitke vode trebalo uvesti na višem zakonskom nivou, na nivou ustava.

Ključne riječi: Pristup EU, pravo do pitke vode

¹ Autor koristi prilike da upozori kako u pristupanju EU postoji niz prepreke i čak opasnosti. Što se tiče Bosne i Hercegovine, autor je slično predavanje „Kako se ne udaviti u vodi nerealnim obavezama u procesu pregovaranja s EU?“ održao u sklopu Prvog BiH kongresa o vodama, Sarajevo 27.-28. 10. 2016.

UVOD

Političke promjene donijele su i rigorozne promjene u odnosu do svih, pa i javnih resursa. Posebno značajne promjene je donio neoliberalni pristup s tržištem i privatnim vlasništvom kao gotovo jedinim kriterijem. Zbog tržišnog natjecanja i potrebe da se postigne jednakost među sudionicima na tržištu, postavljaju se visoki uvjeti, prije svega vezani za okolinu, koje moraju ispuniti sve države članice Europske Unije (EU). Pritisak se radi i na privatizaciju gotovo svega, pa čak i na izvore pitke vode.

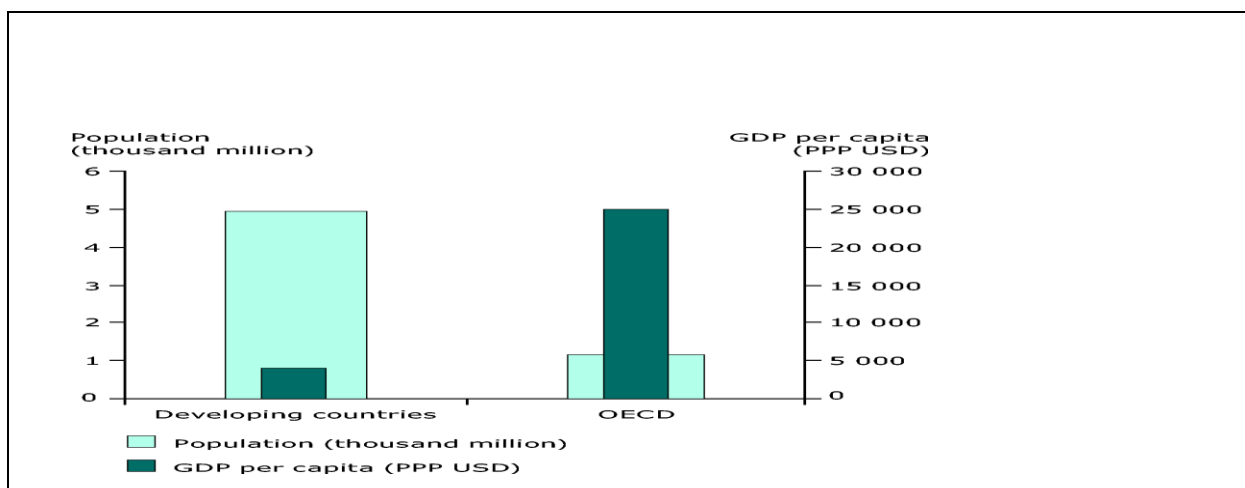
Unatoč pritiscima postoji dovoljno prostora da se mudrom državnom i u manjoj mjeri lokalnom politikom razvoja ispunjavanje visokih standarda i zaštita vodnih resursa za javne potrebe može odgovarajuće zaštititi.

KAKO PREGOVARATI S EU

Jedan od osnovnih principa djelovanja unutar EU je jedinstvena obveza članica EU u usklađivanju zakonodavstva. To ujedno znači da i sve države koje žele postati članice EU moraju u cijelosti uskladiti svoje zakonodavstvo, pravila i procedure s zakonodavstvom sadržanim u tzv. *“acquis communautaire”* (pravna stečevina). Začuduje da o nekoj pravnoj stečevini pojedine države gotovo nema riječi.

Standardi koje treba primijeniti su jednaki za sve, s možda pokojom godinom odgode siromašnjima da ih ispune. Pri tome je problem da vrijeme odgode nije dovoljno dugačko, jer u davanju obećanja, pod motom „samo da nas prime“, nerealni političari i dio „ortodoksne zelene scene“ zaboravljaju činjenicu da visoki okolišni standardi uglavnom dolaze od onih „bogatih“, koji su ih uvodili desetljećima, a trebali bi biti primijenjeni kod „siromašnih“ gotovo preko noći. Problem je da EU birokrati nameću da se standardi ispune što prije, koristeći vjerojatno i argument „ili ispunjenje najstrožih standarda ili ništa od EU“.

Odnos „bogatih“ i „siromašnih“ najsvjetlije je prikazan na slijedećem dijagramu, gdje se daje odnos broja stanovnika i ukupnog dohotka razvijenih i onih u razvoju.

Slika 1: Odnos nacionalnog dohotka i broje stanovnika koji ih ostvaruje

Uzme li se za prosječni stupanj razvoja 28 članica EU faktor 100, onda on za članice „euro-zone“ iznosi oko 110 (te države su razvijenije od prosjeka EU). Na takvoj skali Slovenija je na malo iznad 80, Hrvatska malo iznad 60, a Bosna i Hercegovina na blizu 30. Kada se to ima u vidu pitanje da li Bosna i Hercegovina s 30 može ispunjavati iste standarde kao netko tko je na 110?

Političari u Hrvatskoj, su mislili da je moguće ispunjavanje istih okolišnih standarda u Hrvatskoj kao u Švedskoj, pa su prihvatili takve obaveze za koje je sve vidljivije da ih ne možemo ispuniti.

Samo kao primjer, sva naselja u Hrvatskoj iznad 2 000 stanovnika morala bi imati uređaje za pročišćavanje otpadnih voda najkasnije do 2023 godine! Pri tome se stalno ukazuje na mogućnost korištenja sredstava EU za pojedine projekte. Tu i nastaje problem. EU odobrava sredstva samo za projekte po najstrožim standardima. Pa svaki uređaj mora odmah imati sve stupnjeve pročišćavanja, uključujući i izdvajanje dušika i fosfora, čak i kada to nije potrebno zbog recipijenta. Uz to, zahtjevi na natječajima su takvi da ih u pravilu ispunjavaju samo strane tvrtke, pa tako sama država nema od ovakvih projekata onu moguću uobičajenu prednost za poticanje gospodarskog razvoja, jer sav novac odlazi tamo od kuda je došao. Na račun visoke članarine u EU možemo dobiti povrat kroz projekte. Događa se da se za određeni projekt dobije 70 % sredstava, na koja Hrvatska dodaje svojih 30 %. Radove izvede strana tvrtka i uzme 80 %. I onda se negdje drugdje događa zapošljavanje, uplaćivanje u zdravstveni i penzioni fond

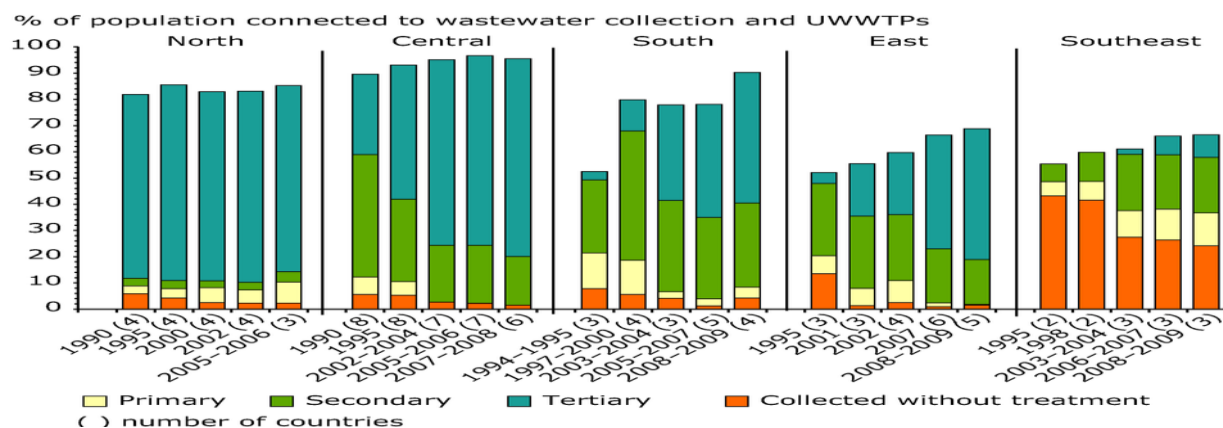
I kada su projekti vidljivo nerealni, kao što je to primjer u Sisku gdje se dovršava uređaj dvostruko predimenzioniran i gdje se predviđa poskupljenje vode za još 7 KM/m³, na intervenciju u EU se dobije odgovor da oni rade pravi monitoring projekata tek iznad 50 milijuna eura. Sisački uređaj će koštati samo 30 i nešto milijuna.

Uz sve različitosti između država u ispunjavanju pojedinih ciljeva, zajednički pristup „mudrijih“ se sastoji u pravilu u osmišljenoj politici kroz međusobnu integraciju sektorskih politika, vještijim korištenjem ekonomskih instrumenata (poticaja, kazni, naknada,..) i prije svega vodeći računa o stvarnoj snazi nacionalne ekonomije i svim mogućim implikacijama pojedine mjere na ukupni društveni (uključujući prije svega i ekonomski) razvoj. Svaka mjera koja se uvodi mora dugoročno voditi povećanju nacionalnog dohotka!

Pristup Europskoj Uniji ne smije se svesti na puko ispunjavanje (visokih) standarda na području pročišćavanja otpadnih voda do kojih su razvijeni trebali mnoga desetljeća. Nekritično preuzimanje obaveza može postati nepremostiva i nemoguća prepreka, s izravnim štetama na privredu i standard stanovništva. Prilagođavanjem ispunjavanja lokalnim mogućnostima, u sklopu cjelovitog razvoja, može postati značajan razvojni faktor.

Kod pripreme pregovaračkih podloga treba napraviti detaljne analize i prijedloge prilagoditi lokalnim uvjetima. Pri tome se treba kao graničnu vrijednost za dinamiku i tehnologiju pročišćavanja otpadnih voda imati na umu troškovnu prihvatljivost za građane, koja se uključuje u cijenu pitke vode i koja ne smije prelaziti 1.5 (2?) % kućnog budžeta, to jest mora biti u granicama prihvatljivosti /1/.

Upravo imajući u vidu prihvatljivost mogu se razumjeti i razlike u stupnjevima pročišćavanja voda unutar EU, kako je pokazano na Slici 2.

Slika 2: Postotak stanovništva priključenog na postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda i tip prečišćavanja /2/

U pregovorima se treba stalno voditi činjenicom da se radi o partnerskom odnosu, u kojem niti netko nešto moli niti drugi nešto dobronamjerno odobrava.

Iskustva iz susjedstva (Hrvatske) mogu biti itekako korisna, ali ne vezano za dana obećanja, već s obzirom na ono što se uspjelo ispuniti. Jaz između obećanog i ispunjenog je jako velik. S obzirom na princip unutar EU, kako se obećano mora ispuniti, inače slijede kazne, postoji realna opasnost da Hrvatska (izgleda?) kazne neće moći izbjeći.

ZAŠTITA PRAVA DO PITKE VODE – FIKCIJA ILI NUŽNOST?

Iako u zakonskim odredbama postoje odredbe vezane za dostupnost pitke vode, čini se da takve zaštite nisu dovoljne i da bi radi predostrožnosti pravo do pitke vode trebalo uvesti na višem zakonskom nivou, na nivou ustava.

U tome bi bilo vrijedno slijediti primjer Slovenije /3/, koja je među prvim državama u svijetu, predostrožnosti radi u Ustav ugradila pravo do pitke vode.

U Hrvatskoj su započele slične aktivnosti /4/. Da je privatizacija vodnih resursa realnost, upozorava broj koncesija /5/ i jedan od zadnjih primjere, gdje je privatizacijom tvrtke privatiziran i izvor pitke vode /6/.

Bilo bi korisno da se i u Bosni i Hercegovini ovoj problematici dati više pažnje.

ZAKLJUČAK

- Za pristupne pregovore s EU se treba dobro pripremiti
- Ne smije se obećati nešto samo da bi se dobilo zeleno svjetlo
- Nerealna obećanja, uz to što se ne mogu ispuniti mogu dovesti i do ozbiljnih sankcija
- Primjeri drugih država (ne samo Hrvatske) daju dovoljno argumenata za ozbiljan oprez
- Izgradnju potrebne infrastrukture treba iskoristiti za zapošljavanje lokalnih kapaciteta i podizanje lokalnog gospodarskog rasta
- U duhu neoliberalnih pritisaka svakako treba posebno paziti da ne dođe do privatizacije vodnih resursa

LITERATURA

1. B. Vučijak, V. Simončić, A. Grabus, Unaprjeđenje odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda u BiH lokalnim zajednicama – financijski aspekt, Obilježavanje dana voda 2017., Zenica 22.04.2017.
2. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/data-table-201cresident-population-connected>
3. <http://www.vecernji.hr/svijet/slovinci-dobili-ustavno-pravo-na-pitku-vodu-voda-neprofitni-resurs-1129338>
4. [http://zg-magazin.com.hr/simoncic-poziva-predsjednicu-da-potakne-izmjenju-ustava-radi-zastite-hrvatskih-vodnih-resursa/;](http://zg-magazin.com.hr/simoncic-poziva-predsjednicu-da-potakne-izmjenju-ustava-radi-zastite-hrvatskih-vodnih-resursa/)
<http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/451896/inicijativa-da-se-javno-dobro-zasiti-ustavom-ne-dajmo-vodu-trgovcima>
5. <http://www.jutarnji.hr/globus/nacionalno-blagona-slobodnom-trzistutko-zapravo-ima-hrvatsku-vodu/381466/>

6. <http://lupiga.com/vijesti/pitka-voda-u-rukama-stranaca-gasenje-vode-u-valpovu-je-protuzakonito>